

ÓZBEKSTAN AYMAĞINDA TURIZMNIŃ JAŃA TÚRLERINIŃ RAWAJLANÍWÍ

Iskenderov Alisher Bazarbaevich,

Eshiniyazov Berdiniyaz Ańsatbay ulı

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

E-mail: berdiniyaz.eshiniyazov@mail.ru

ANNOTATCIYA

Turizm industriyası jáhán xojalıǵınıń jetekshi tarmaqlarınan biri bolıp, milliy ekonomikaǵa joqarı payda keltiretuǵın perspektivalı taraw bolıp esaplanadı. Turizm hár qanday mámleket ekonomikasında zárúrli áhmiyetke iye boladı.

Tayansh sózler: turizm, rekreaciya, ekologiyalıq turizm, arawlı tur.

DEVELOPMENT OF NEW TYPES OF TOURISM IN UZBEKISTAN

ABSTRACT

The tourism industry is one of the leading sectors of the world economy, and it means a promising sector that brings high profits to the national economy. Tourism plays an important role in the economy of any country.

Key words: Tourism, recreation, ecological tourism, special tour.

Ózbekstanda turizm tarawı rawajlanıwı ushın barlıq shárayat hám imkaniyatlar jaratılǵan. Bul tarawdıń jańa jumıs orınların jaratıw, xalıq abadanlıǵın asırıw, valyuta hám salıq jáne byudjetke dáramatlardıń kelip túsiwiniń kóbeyiwinde júdá úlken áhmiyetke iye.

2021 jıl dawamında Ózbekstan Respublikasına turistikalıq maqsetinde kelgen shet el sayaxatshıları sanı 1 mln 881 mın turistti quraǵan. Bul kórsetkish 2020-jıldıń usı dáwirine salıstrǵanda Ózbekstanǵa kelgen turistler sanı 377 mınǵa kóbeygen. 2022-jıldıń yanvar-mart aylarında bolsa mámleketimizge kelgen shet el sayaxatshılar sanı 609,6 mın turistti quraǵan. Respublikamızǵa ĞMDA mámleketlerinen 578,6 mın sayaxatshı kelgen bolsa, bul kórsetkish ulıwmalıq kórsetkishtiń 94,9 % in, basqa shet el mámleketlerinen kelgenler 31,0 mın adamdı (olardıń ulıwmalıq sanınıń 5,1 % in) quraǵan.

Ózbekstan Respublikası aymaǵında turizmniń arawlı túrlerin rawajlandırıw, olardı keńirek eń jaydırıw, pútkil dúnya turizm áleminde elimizdiń alǵa qaray taslaǵan nátiyjeli adımı bolar edi. Turizmdegi arawlı túrleri házirshe turizm tarawında

rawajlanbağan. Arnawlı túrlerdiń ayırım túrlerin házirde-aq ǵalabalastırıwdıń úlken imkaniyatları bar. Mısalı, barǵan sayın umıtılıp baratırǵan darwázlıq oınların qayta tiklew, turaqlı túrde darwázlıq orınların belgilew kerek. Bunday jaǵdayda turistlerdi bul oınlarǵa mirát etiw waqıtları anıq boladı. Tap usı sıyaqlı, ılaq oını da 2-3 aylap dawam etiwshi, turistlerdiń úlken aǵımın ózine qızıqtırırwshı qızıqlı turistlikalıq obyekt bolıp esaplanadı. Bul túrde ǵalabalastırırw ushın eń áhmiyetli mashqala turistlerdi kútip alıw, jaylastırırw, dem alıw, awqatlanıw hám qonıp qalıwları ushın qolaylı shárayatlardı shólkemlestiriw jumıslarınıń eleǵe shekem joqarı dárejede rawajlanbaǵanlıǵı bolıp esaplanadı.

2020 jıldıń yanvar-sentyabr aylarında turistikalıq maqsetlerde sırt elge ketken Ózbekstan puqaraları sanı 1 mln 639,4 mıń sayaxatshını quraǵan. Ótken jıldıń sol dáwirine salıstırǵanda bul kórsetkish 73,5 %ge azayǵan. 2020 jıldıń yanvar-sentyabr aylarında ǴMDA mámleketlerine barǵan Ózbekstanlı sayaxatshılar 1 mln 525,3 mıń sayaxatshını quraǵan bolıp, bul jámi turistlerdiń 93,0%in quraydı, basqa mámleketliklerge bolsa 114,1 mıń adam (yamasa 7,0 %) barǵan.

Ózbekstanǵa keliwshi shet el turistlerdiń sanınıń ósiwine unamsız tásir etiwı múmkin bolǵan tómendegi jaǵdaylar tártipke salınıp barılmaqta: [Tuxliyev.I.S.132b]

- Ózbekstan haqqındaǵı dáslepki hám áhmiyetli tásirlerdi qaldıratuǵın bajıxana xızmeti xızmetkerleriniń sayaxatshılar menen bolǵan sáwbetlesiw mádeniyatı jaqsılandı;

- Mıymanxanalarda dástúrxanǵa qoyılatuǵın azıq-awqatlıq ónimler zamanagóy talaplarǵa juwap bere basladı;

- Ózbekstan aymaǵındaǵı mıymanxana xızmetleriniń bahaları tiykarǵı konkurentlerimizge salıstırǵanda qımbatlılıǵı, transport jol qárejeti bahalarınıń joqarı bolǵan jaǵdayları azayıp barılmaqta;

- Turistlerdiń estelik ushın satıp alatuǵın milliy suvenirlerimizdiń hár túrliligi kóbeyip, joǵalıp ketken bir qatar ónermentshilik túrleri tiklendi hám qaytadan payda bolıp dúzildi;

- Úgit-násiyatlaw máselelerine jeterlishe itibar berilip, shet elli sayaxatshılardıń Ózbekstan haqqındaǵı maǵlıwmatlar bazası sociallıq tarmaqlarda keńeytirilip barılmaqta, bunnan ásirese, Germaniya hám Italiyalı biznes sheriklerdiń brokerlerden nátiyjeli paydalanılıp atır;

- Turistlerge usınıs etilip atırǵan tovar hám xızmetlerdiń sapası bahasına say bolıp sáykeslesip barılmaqta.

Ózbekstan Respublikası aymaǵında ekologiyalıq turizmdi joqarı dárejede rawajlandırırw imkaniyatlarına iye bolǵan mámleketlerden biri bolıp tabıladı. Elimizdiń geografiyalıq ornı, tábiyiy shárayatları, klimatı, tariyxıy orınları, arxitekturalıq

estelikleri, shunday aq, ózine tán lanshaftga iye bolgan tabiiyat kórinisleri turistlerdi ózine tartadi.

Tabiiyat ham onin har túrliligi, gozzal tabiiy lanshaftlarin úyreniw ham olardi rekreaciyalıq jaqtan bahalaw, olarda sayaxat manzillerin shólkemlestiriwdin ilimiy tiykarların islep shıgıw búgingi kúnnin aktual máselelerinen biri bolıp tabiladı. Sol sebepli ayaqlardıń rekreaciyalıq imkaniyatların anıqlaw ham bahalaw boyınsha túsinikke iye bolıw, turizm tarawınıń áhmiyetli qásiyetleri menen tanısıw, turizm industriyası rawajlangan mámleketler haqqında kóbirek maǵlıwmatlarǵa iye bolıw, turizmnin túrleri hamde dúzilislerin úyreniw, olardi salıstırıw mámleketimizde sayxatshılıqtı tuwrı shólkemlestiriwde zárúrli áhmiyetke iye.

Ekoturistler ushın qızıqlı bolgan obyektler, yaǵniy ayırıqsha qorǵawga alingan ayaqlar sheńberindeki túrli tabiiy ham mádeniy lanshaftlar, ósimlik ham haywanat dúnyası resursları, siyrek ushirasatugin ham kemeyip baratırgan organizmler genefondi, ájayıp tabiiyat kompleksleri, tabiiyat estelikleri ekoturizmdi rawajlandırıwdin áhmiyetli tiykarı bolıp esaplanadı.¹

1-keste

Ózbekstan Respublikasınıń ayırıqsha qorǵalatuǵın tabiiy ayaqları

Nº	Qoriqxana atı, dúzilgen waqtı, maydanı	Qanıgelesiwi	Jaylasqan ornı
1	Chatqal taw-toǵay biosfera qoriqxanası 35200 ga, (1947-j)	Taw-toǵay lanshaftları. Barlıq tabiiy komplekslerdi úyreniw ham qorǵaw. Qar barısınıń qawipsizligin qorǵaw	Tashkent wálayatı. Ahangaran ham Tashkent rayonları
2	Zamin qoriqxanası 26848,6 ga (1960-j)	Taw-arsha aǵashı landshaftları. Arsha aǵashı toǵayları jáne onin haywanat álemin qorǵaw	Jizzax wálayatı. Zamin ham Baxmal rayonları
3	Tómengi Ámiwdarya biosfera rezervatı 6462,1 ga (1971-j)	Toǵaylar landshaftı. «Xalıq aralıq Qızıl kitap»daǵı Buxara suwınıń tabiiy populyaciyası, toǵaylar qawipsizligin qorǵaw	Qaraqalpaqstan Respublikası, Beruniy rayonu
4	Qızılqum qoriqxanası 10311,06 ga (1971-j)	Toǵay -qum landshaftları. Buxara suwınıń tabiiy populyaciyaları.	Buxara Ramitan rayonu, Xorezm Doslıq rayonu
5	Zarafshan qoriqxanası 2552 ga (1979-j)	Toǵay lanshaftları. Qırǵawıldıń tabiiy populyaciyası ham chakanda putasin qorǵaw	Samarqand wálayatı Bulunǵur ham Jambay rayonu
6	Nurata biosfera qoriqxanası 21137,5 ga (1979-j)	Taw-ǵoza toǵayları landshaftları, grek ǵozasınıń tabiiy populyatsiyaların qorǵaw.	Jizzax wálayatı Farish rayonu
7	Hisar qoriqxanası 80986 ga (1983-j)	Taw-toǵay landshaftları. Barlıq tabiiy komplekslerdi úyreniw ham qorǵaw	Qashqadarya wálayatı Yakkabaǵ ham Shaxrisabz rayonu
8	Kitap geologiyalıq qoriqxanası 5378 ga (1987-j)	Tawlar. Paleontologiyalıq-stragrafiyalıq obyektlerdi qorǵaw. Xalıq aralıq meridiannin watanımızdan ótiwi belgisi qoyılǵan.	Qashqadarya wálayatı Kitap rayonu
9	Surxan taw-toǵay qoriqxanası 23802,38 ga (1987-j)	Taw-toǵay landshaftları. Burama shaqlı eshkinin tabiiy populyatsiyaları, tabiiy arsha aǵashzarlardıń qawipsizligi.	Surxandarya wálayatı Termiz ham Sherabad rayonu

¹ Iskenderov A.B., Uzaqbaev Q.K., Sharibaev A.M., Djanabaev I.B. "Turizm ham rekreaciyalıq geografiya" páninen oqıw-metodikalıq qollanba. Nókis- 2019, 128 bet.

Juwmaqlap aytqanda, Ózbekstan Respublikası aymağında turizmniń jańa túrlerin rawajlandırıw eń aktual máselelerdiń biri bolıp tabıladı. Sonıń ushın milliy qadiriyaqlar hám ekologiyalıq turizmni rawajlandırıw ushın resurslar jeterlishe támiyngelen.

PAYDALANILGAN ÁDEBIYATLAR (REFERENCES)

1. Iskenderov A.B., Uzaqbaev Q.K., Sharibaev A.M., Djanabaev I.B. "Turizm hám rekreaciya geografiya" páninen oqıw-metodikalıq qollanba. Nókis- 2019, 128 bet.

2. Tuxliyev I.S., Xayitboyev R., Ibodullayev N.E., Amriddinova R.S. Turizm asoslari: O'quv qo'llanma – S.: SamISI, 2010- 247 b.

3. Tuxliyev I.S., Qudratov G'.X., Pardayev M.Q.; Turizmni rejalashtirish. O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Samarqand iqtisodiyot va seivis instituti. - T.: Iqtisod-moliya, 2010. - 260 bet.

4. Якубов У. Ш., Абдуллаев А.Г. "Рекреацион география асослари"- Т.: Фан ва технология, 2012.

Ilmiy maqala ham konferenciya

2. Eshiniyazov Berdiniyaz Ansatbay ulı, Saliyev Erkin Polatbay ulı, Egamberdiev Farrux Baxtiyarovich. "Turizm rawajlanıwınıń ilimiy tiykarlarınıń úyreniliwi." Educational Research in Universal Sciences 2.4 (2023): 821-825.

2. Egamberdiev Farrux Baxtiyarovich, Eshiniyazov Berdiniyaz Ansatbay ulı. "Turizm tarawlarınıń geografialıq tiykarları." International conferences. Vol. 1. No. 21. 2022.

3. Egamberdiev F., Eshiniyazov B.A. "Turizmniń rawajlanıwındağı geografialıq kórsetkishler." International conferences. Vol. 1. No. 21. 2022.

4. Iskenderov Alisher Bazarbaevich, Saliyev Erkin Polatbay ulı, Abdıramanov Baxtiyar Sağıydulla ulı. "Sanaattı rawajlanıwında tábiyiy shárayat hám tábiyiy resurslarınıń potentsialları." Educational Research in Universal Sciences 2.4 (2023): 826-830.